

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

י"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 118

מסכת בבא קמא ל'-ל"ו

בס"ד, ז' אלול תשס"א

השבוע בגליון

■ מכירת סחורה לפושט רגל
■ גרימת נזק לאוסף מטבעות עתיקים
■ האם ניתן להתיר נדר של צדקה?
■ תחבולתו של תובע חכם

■ נסיעה ברכב לבית הכנסת
■ בואי כלה
■ "יום טוב" אינו מכונה כלה

■ עדיפות ל"דף היומי" לפני התפילה
■ מדוע שוהים קודם התפילה
■ אדם שהזיק בדרך לקידוש לבנה
■ המקור והטעם לריצה לדבר מצווה

דבר העורך

החייל העייף

"היהודי לומד מוסר השכל מכל מעשה או מאורע שהוא שותף להם, או שומע עליהם", קל וחומר, כאשר המעשה אירע עם גדול הדור, שח הגה"צ ר' שמואל צבי קובלסקי זצ"ל מספר שנים לפני פטירתו. היה זה בשעת אמירת שיחת חיוזוק בעניין לימוד התורה, ובתוך הדברים סיפר הרב קובלסקי זצ"ל כי בהיותו בחור צעיר לימים הוא נתקל במחזה מדהים בביתו של אחד מגדולי הדור. אותו אדם גדול ישב על מרפסת ביתו כשגמר לפניו, והוא רמז לאחד הנוכחים שיגיש לפניו כוס מים כדי להרוות את צמאונו. והנה, הצדיק נטל לידיו את הכוס, שתה ממנה והשעין את ראשו לאחור כדי לנוח קמעא. אני הבחנתי כי משהוא מוזר התרחש מול עיני אך לא ידעתי מהו. לאחר מספר שניות, התעוררה בי המחשבה כי הצדיק שתה את הכוס בלא לברך ברכת "שהכל נהיה בדברך"!

קפאתי על מקומי, סיפר הרב קובלסקי זצ"ל. היתכן? גדול הדור אינו זוכר לברך ברכת שהכל נהיה בדברך. הרי זוהי הברכה הראשונה שילדים קטנים לומדים לשון אותה. דקות ארוכות עמדתי מן הצד והתבוננתי. לאחר מכן שאלתי את האנשים הנוספים שהיו בבית הצדיק, האם כבר לפני כן הוא שתה מים, או אכל דבר מה שברכתו שהכל נהיה בדברך, אך ענו בשלילה. הם סיפרו כי הוא שקוע בגמרתו זה שעות מספר וכל מאכל או משקה לא בא לפניו מאז החל ללמוד. חלפו עברו להם מספר שנים, וביום מן הימים זכיתי להתללות אליו לטויל רגלי שאותו הוא ערך במצוות הרופאים.

שתיקה ארוכה פרצה בינינו. היכלנו באיטיות ליד עצי פרי נושאי ריח עסיסי שהשיב את רוחו של הצדיק. לפתע, עצר הצדיק מהליכו, כשהוא פונה אלי ואומר: "שמואל צבי. האם אתה זוכר שלפני מספר שנים עמדת והתבוננת בי כיצד אני שותה כוס מים בלא לברך ברכת שהכל? זוכר איך עמדת לדי כשכולך השתאות ופליאה? ובכן, אגלה לך דבר מה. באותו יום שקעתי בסוגיה עמוקה וסבוכה. השקעתי בה את כל מעייני. כאשר ביקשתי המשך בעמוד הבא

דף ל/א האי מאן דבעי למהוי חסידא לקיים... מילי דברכות
עדיפות ל"דף היומי" לפני התפילה

בסוגייתנו למדנו עצות שונות שנתנו האמוראים לאדם, שחפץ לנהוג במידת החסידות, שהיא אחת משלש עשרה המעלות לשלמות האדם (נע"י "מסילת ישרים" בהקדמה). אחת העצות לכך היא "לקיים מילי דברכות". לדעת רבינו חננאל, הכוונה היא שיש להקפיד ולברך כראוי, מאחר שאסור לאדם להנות מן העולם הזה בלא ברכה. אולם, הרשב"א אינו מבאר כדבריו, משום שעל כך כל אדם חייב להקפיד ולא חסידים ואנשי מעלה בלבד (חיד"א בספר דברים אחדים דרוש י"ז אות ב.). לדברי הרשב"א, כוונת הגמרא היא למשנה (ברכות פרק ה' משנה א') האומרת, ש"חסידים הראשונים היו שוהים שעה אחת ומתפללים, כדי שיכוננו את לבם למקום".

אכן, ה"שולחן ערוך" (אור"ח סי' צ"ג סעי' א') פסק, שעל המתפלל לשהות שעה אחת קודם תפילתו. ברם, כתב ה"מגן אברהם", כי הלכה זו אינה אלא לחסידים המתחסדים עם קונם, אך מעיקר הדין אין חיוב אלא לשהות כשיעור הליכת שמונה טפחים, כפי שפסק ה"שולחן ערוך" עצמו (אור"ח סי' צ"ג סעי' ב').

עדיפות ל"דף היומי" לפני התפילה: מעניין לציין את דברי בעל "אשל אברהם" (אופנהיים צג), שבקהילתו נהגו להתפלל בנחת עד תפילת שמונה עשרה, וכך שהו שעה אחת קודם התפילה. גם בעל "כף החיים" (שם סק"א) כותב כך, ואף הוסיף, שניתן לקיים זאת גם בתפילת מנחה ובתפילת ערבית על ידי לימוד השיעור הקבוע לפניו, במקום בו מתפללים, וכך ניתן לשהות שעה אחת קודם התפילה.

מדוע שוהים קודם התפילה: לדעת בעל ה"תוספות יום טוב" (ברכות שם), שהיה זו לא נועדה למתן אפשרות להתרכז כראוי בפירוש מילות התפילה בלבד, אלא מטרתה להביא את האדם לידי הכרה, שהוא עומד בתפילת לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, וכפי שכתב הרמב"ם (הל' תפילה פ"ד הל' ט"ז) "שיפנה את לבו מכל המחשבות, ויראה עצמו כאילו הוא עומד לפני השכינה".

הגאון רבי חיים הלוי מבריסק זצ"ל סובר, כי ישנו הבדל מהותי בין אדם שלא כיון בתפילה, לבין אדם שכלל לא חשב על כך שהוא עומד להתפלל לפני המקום. שכן, מעיקר הדין, אדם שלא כיוון בתפילה אינו צריך לחזור ולהתפלל, אלא כאשר הוא לא כיוון בברכה הראשונה של תפילת שמונה עשרה (שו"ע אור"ח סי' ק"א סעי' א') [נע"י ברמ"א (שם) מדוע בזמננו אין נוהגים לחזור ולהתפלל]. לעומת זאת, אם אדם כלל לא חשב על כך שהוא עומד להתפלל לפני המקום, אין הוא נחשב כ"מתפלל", אלא כאומר דברים בעלמא, ותפילתו כלל לא עלתה לו.

אמנם, ה"חזון איש" זצ"ל (בגליונות הערות) חלק על דבריו, שכן, כל אדם העומד להתפלל, יש בו ידיעה מסויימת שהוא מתפלל לפני הקדוש ברוך הוא, ובידיעה קלושה זו הוא יוצא ידי חובתו בדיעבד.

לצילוי נשמת

הר"ר
חיים הייל ז"ל
ב"ר שמואל ז"ל
נלב"ע ה' אלול התשנ"ב
ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לצילוי נשמת

הר"ר
יחיאל מאיר ברנד ז"ל
ב"ר יששכר דב הכהן ז"ל
נלב"ע ז' אלול תשמ"ח
ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו ידידינו
הר"ר אפרים ברנד ומשפ' שיחיו גבעתיים

לצילוי נשמת

הר"ר
מרדכי פלינט ז"ל
ב"ר אברהם צבי הלוי ז"ל
נלב"ע ז' אלול תשנ"ט
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י ידידינו הר"ר יעקב פלינט
ומשפ' שיחיו-נחלים
הר"ר יגאל פלינט ומשפ' שיחיו-כוכב יאיר

המשך מעמוד קודם

את כוס המים, הייתי במצב של אפיסת כוחות מוחלטת. העיון וההתעמקות בדברי הגמרא, החלישו את כחי במידה כזו שחשתי כי אם אתאמץ להוציא מפי את מילות הברכה, אסכן את נפשי! משום כך לא ברכתי על כוס המים". עד כדי כך השקיע עצמו אותו גדול בלימוד התורה. כל חושיו וכוחותיו מוצו עד תוכם. בהקשר לכך, מעניין להביא מדברי ראש ישיבה נכבד שסיפר את הדברים הבאים: "היה זה לפני שנים רבות", סיפר ראש הישיבה. "בנסיבות מסוימות נאלצתי לשהות זמן מה בארצות הברית. הימים, ימי מלחמת ויאטנאם שנתבעה מהבצא האמריקני קרבות ופצועים רבים. באחד הימים, סרתי לבית הבראה והחלמתי לפצועי המלחמה, כדי לבקר בחור יהודי שנפצע באחד הקרבות, שקרובי בארץ ביקשו שאבקר. דיברתי עם החבור, שוחחתי עמו ותוך כדי שיחתנו יצאנו אל מרפסת חדרו כדי לשאוף אוויר צח.

"כאשר עמדתי על המרפסת, שם למעלה בבית החולים בארצות הברית, והבטתי למטה, צדה עיני מראה מוזר. בתוך בליל הרופאים, האחיות והפצועים, הסתובב אדם לבוש בבגדי חולה. בתחילה חשבתי לאחד הפצועים הקלים שכבר מאושפז מימים, שיצא אל מחוץ לכותלי בית החולים כדי להתאוויר קמעא. אך לאחר התבוננות קלה, הבחנתי, כי האיש אינו מדדה בעזרת קביים, גם תחבושת אינה עוטפת את ראשו, ידו אינה מגובשת, עמוד אינפוזיה אינו נגרר אחריו, ובכל זאת הרי הוא מהלך בבגדי חולה.

בעוזבי את בית הרפואה, שוב ראיתי את אותו אדם מהלך בלובי בוריות ובמהירות, משוחח בטלפון, רוכן, נעמד באחת וממשיך להלך. בקיצור, אדם בריא לחלוטין. לא הבנתי מה עושה אדם כזה בבית החולים.

כעבור ימים מספר, שבתי לבקר את החייל הפצוע, שביקש ממני להסיעו עם כסא הגלגלים אל גינת בית החולים. פרחים, דשא ירוק ועלי שלכת הטיבו על מצב רוחו של החייל שהלך והתאושש. והנה, באחת מפינות החמד של הגן, על ספסל עץ, ישב אותו אדם והביט בנו. הוא התעניין בכנות לשלום החייל שהובלתי בכסא הגלגלים, ולאחר שיחה קצרה, שאלתיו בעדינות, מדוע הוא זקוק לשהות בכותלי בית החולים, "ב"ה הנך נראה בריא כאחד האדם. מה לך פה?" שאלתי אותו.

אנחה עמוקה נפלטת מקרבו של האיש ובסיומה הפטיר לעברי: "רבאיי, אני חייל עיירי". "הוא דווקא עשה רושם של בחור עם דעה צלולה, אבל לעולם אי אפשר לדעת", שח ראש הישיבה. חשבתי לסיים את השיחה, כאשר החייל החל להסביר. "אני הגעתי לכאן, היישר מהקור הראשון של החזית. מיום ליום, התמטטו שורות חיילי הפלוגה בעממה נלחמת... זה נהרג, רעהו נפצע, אחר נעדר, כך יום אחר יום. למרות האבידות והתמטטות החיילים, משימתנו נותרה כשהיתה בלא שקיבלנו תגבורת כל שהיא. בעקבות כך, הלך וגבר הנטל והעול על כל אחד מהחיילים הנותרים. הדברים הגיעו לידי כך, שכל אחד מאיתנו היה צריך לעמוד על רגליו במשך עשרים שעות רצופות, וגם בארבע שעות השינה שנותרו, היינו צריכים לישון עם חגור מלא, בדריכות גבוהה. כך, שעה אחר שעה, יום אחר יום.

"פעם אחת", המשיך החייל לספר "הגיע תורי להניח את ראשי על פיסת סלע ולתת תנומה לעפעפי הלאות. תוך שניות, שקעתי בשינה עמוקה. כעבור ארבע שעות, הגיעו חברי להעיר אותי, אך כל מאמציהם עלו בתוהו. צעקות, דחיפות, מים על הראש, ניגורים ופעולות נוספות לא השפיעו עלי. ישנתי כמו תינוק בעריסה. בכל אותו הזמן, נמשך הקרב סביבנו, אש תופת ניתכה מכל הכיוונים, וחברי מיהרו להזעיק צוות רפואי כדי לפנות אותי לבית החולים. כאן, הוברר לרופאים, כי כל מערכות גופי קרסו. הם לא עמדו בזמנם. ישנתי מספר ימים רצופים, ומאז למרות שאני

המשך מעמוד הבא

דף לב/א מפני שרץ ברשות

אדם שהזיק בדרך לקידוש הלבנה

בסוגייתנו מבואר, שכאשר אדם "רץ ברשות" והזיק, הוא פטור מתשלום על הנזק. הגמרא מתייחסת לאדם אשר בין השמשות של ערב שבת רץ בזריזות כדי להספיק ולהתכוון כראוי לקראת שבת המלכה, ובתוך כך הזיק, שמאחר שרץ לדבר מצווה, הוא פטור מתשלום. אולם, אדם שרץ בערב שבת שלא לדבר מצווה והזיק, חייב (ש"י"ח ח"י"מ ס"י ש"י"ח סעי' ח' בשם הר"ן בסוגייתנו). בטעם הדבר, מדוע הרץ לדבר מצווה והזיק פטור, מבאר בעל "חוות יאיר" (סי' ר"ז), שכאשר נתבונן בחיובי התורה, נבחנו, שאדם שהזיק באונס, חייב על כך רק אם הדבר אירע ברשות הרבים או ברשות חבירו, אך אם הזיק זה אירע **ברשותו** של המזיק הרי הוא פטור. ועל כן, אדם שרץ ברשות הרבים לצורך מצווה, נחשב כ"רץ ברשות", היינו: שיש לו רשות לרוץ ברשות הרבים לצורך כך, ועל כן הוא פטור.

המקור והטעם לריצה לדבר מצווה: הגמרא (ברכות זב) דורשת מהפסוק (חושע זא) "נרדפה לדעת את ה'", שמצווה לרוץ אל בית הכנסת, וכך גם נפסק להלכה (ש"י"ח ח"י"מ ס"י ז' סעי' י"ב). עיקרה של מצווה זו הוא כדי להראות את חשקו של האדם לקיים מצוות (צ"ח שם), ומדברי רבינו יונה (על פי הר"ן שם) אנו גם למדים, שהריצה מעוררת את חשקו של האדם לקיים את המצווה ביתר שאת וביתר עוז, כפי הכלל הידוע, שהחיצוניות משפיעה על הפנימיות.

נסיעה ברכב לבית הכנסת: הגאון רבי אליעזר וולדנברג שליט"א (ש"י"ח ח"י"מ ס"י ז' סעי' י"ב) חלק י"ב ס"י ז', דן ארוכות בשאלה, כיצד אדם שנוסע ברכבו לבית הכנסת יכול לזכות במצווה זו של ריצה לבית הכנסת, וכתב, כי לדעת הסוברים, שיש לרוץ אל בית הכנסת, רק כאשר מתקרבים אליו, ואין חובה לעשות כן מן היציאה מפתח הבית, יתכן שאם הוא יחנה את רכבו במרחק מה מבית הכנסת, יעלה בידו לקיים את המצווה.

עתה, אחר שלמדנו כי ריצה לדבר מצווה אינה לקראת קבלת שבת המלכה דוקא,, אלא גם לבית הכנסת וכדומה, יש לדון, האם אדם שהזיק ביום חול במהלך ריצתו להתפלל, גם פטור מתשלום, או שמא, דברי סוגייתנו מתייחסים לאדם שרץ בערב שבת בלבד. לדעת ה"בן יהודה" (בסוגייתנו), אכן, כל אדם הרץ לדבר מצווה, מכונה "רץ ברשות" שפטור מתשלום על נזקים שגרם להם במהלך ריצתו.

אולם, ה"בית יוסף" (ח"י"מ ס"י ש"י"ח) פוסק, כי דברי סוגייתנו אמורים לגבי אדם שרץ בערב שבת בלבד. בעל ה"אור שמח", הגאון רבי מאיר שמחה מדוינסק, (בסוגייתנו), מבאר זאת, כי **דווקא בערב שבת**, שהכל יודעים שבשעה זו אנשים ממהרים לקבל את פני השבת, על ההולכים בדרכים להזהר מפני הרצים. אולם, חז"ל לא פטרו מתשלומי נזק אדם שרץ לקראת מצווה אחרת, שהרי אין הכל יודעים שמאן דהוא אמור לרוץ ברגע זה לקראתם כדי לקיים מצווה, ואין באפשרותם להזהר מפניו.

בעל "חוות יאיר" (שם), הטעים זאת **בסברא אחרת** לאחר שנדרש לדון בנושא, כאשר יהודי ששמע את שמש בית הכנסת מכריז, כי הלבנה נתגלתה מבעד לעננים, נשא את רגליו ואץ רץ לקיים את מצוות קידוש הלבנה ובדרכו "שפך כד של שמן והפיל כמה כלי זכוכיות ושיברן ותבעו לוי לדין, והשיב ראובן כי רץ ברשות לדבר מצווה רבה". אולם, בעל "חוות יאיר" חייבו לשלם, מאחר שהפטור שהעניקו חז"ל לרץ לדבר מצווה, מתייחס דווקא לאדם שרץ בשעת בין השמשות של ערב שבת **וזמנו קצר** ביותר. אולם, חז"ל לא העניקו פטור לאדם שרץ כדי לקיים מצוות קידוש הלבנה בציבור, שהרי ניתן לקיים מצווה זו גם ביחידות. ואף שנאמר "ברב עם הדרת מלך", אין זו סיבה מספקת לפוטרו מתשלום.

דף לב/ב בואי כלה, בואי כלה

בואי כלה

הגמרא בסוגייתנו מספרת, שהאמוראים הקדושים קיבלו את פני שבת המלכה בכבוד רב, והיו מתעטפים בערב שבת בטלית ועומדים ואומרים "בואי כלה, בואי כלה". כך גם כותב הרמב"ם (הל' שבת פ"ל הל' ב') שחכמים הראשונים "היו מקבצין את תלמידיהן בערב שבת ומתעטפים ואומרים בואו ונצא לקראת שבת המלך". "שולחן ערוך" גם פוסק (א"ח ס"י ס"ד סעי' ג'), כי ראוי לאדם ללבוש את בגדיו הנאים לקראת שבת, וישמח בביאתה כיצא לקראת המלך וכיוצא לקראת חתן וכלה. כיום, בכל קהילות ישראל התקבל המנהג לומר את הפיוט "לכה דודי" שחיבר רבי שלמה אלקבץ זצ"ל, המסתיים במילים "בואי כלה, בואי כלה". בשעה זו, הופכים הקהל את פניהם לצד מערב, לכיוון שקיעת השמש. מנהג זה, מקורו בדברי האר"י ז"ל (שער הכוונות דף ס"ד ע"א), הכותב: "ותחזיר פניך כנגד רוח מערב ששם החמה שוקעת, ואז תסגור עיניך ותכוין באימה וביראה כעומד לפני המלך... ואחר כך תאמר ג' פעמים בואי כלה בואי כלה, בואי כלה שבת מלכתא".

בעל "כף החיים" (סי' רס"ז ס"ק י"ב) אף מביא בשם האר"י ז"ל, כי באמירת "לכה דודי" היהודי מקבל תוספת ה"נפש", ובעניית "ברכו" של תפילת מעריב, הוא מקבל תוספת קדושת ה"רוח" ובאמירת "ופרוש עלינו" הוא מקבל תוספת ה"נשמה".

מדוע עומדים בשעת הקידוש? מעניין לציין את דברי השל"ה הקדוש (מובא ב"ערוך המשך מעמוד הבא

המשך מעמוד קודם

השולחן" סי' רע"א סעי' כ"ד) המסביר, כי אותם הנוהגים לעמוד בשעת הקידוש בליל שבת, עושים כן, משום שהאמוראים כינו את שבת המלכה "כלה". וכפי שברכות החתן והכלה נאמרות בעמידה מפני כבודם, כך גם יש לעמוד מפני כבוד השבת. [לדעת הרמ"א (או"ח סי' רע"א סעי' י') יש לשבת בשעת הקידוש].

"יום טוב" אינו מכונה כלה: על פי זה, כתב הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל ("אגרות משה" או"ח ח"ה סי' ט"ז), כי מאחר שיום טוב אינו מכונה "כלה" כשבת, גם אותם הנוהגים לעמוד בשעת הקידוש בשבת, אינם צריכים לעמוד ביום טוב, בעת אמירת הקידוש, שהרי אין יום זה מכונה "כלה". אמנם, ה"כף החיים" (שם) מביא בשם הארי"י ז"ל, כי יש לעמוד גם בקידוש של יום טוב, וכבר כתב בספר "קצות השולחן" (סי' ע"ט ס"ק י"ד) שמנהג זה הוא על פי הסוד.

דף לד/א בעל חוב מאוחר שקדם וגבה

מכירת סחורה לפושט רגל

שאלה מעניינת התגלגלה אל הגאון רבי ניסים חיים משה מזרחי זצ"ל [נפטר בשנת ה'תק"ט], שהוא ואחיו רבי ישראל מאיר נודעו בגדולתם וכונו "שני המאורות הגדולים". רבי ניסים שימש כ"ראשון לציון" בירושלים, ובתוקף תפקידו הוא נדרש להכריע לגבי סוחר גדול שירד מנכסיו ונושיו עמדו על פתח ביתו כדי לגבות את חובם.

בסוגייתנו מבואר, שכאשר אדם חייב כסף לנושים רבים, אך נכסיו אינם מספיקים לתשלום כל חובותיו, בעלי החובות הראשונים, קודמים לבעלי החובות האחרונים. בהתאם לכך, גם במקרה דנן, ביקשו בעלי החובות לגבות את המגיע להם מן הסוחר, אלא שאחד הנושים עמד וטען, שזכותו לגבות תחילה את חובו למרות שחובם קדם לזה שלו, שכן, אחד מנכסיו של הסוחר היה סחורה מסוימת שהוא עצמו מכרה לו ועדיין לא קיבל את תמורתה, ולא יעלה על הדעת שנושים אחרים יטלו את הסחורה שהוא נתן לסוחר.

בשאלה זו נחלקו הב"ח והפוסקים. לדעת הב"ח (טור ח"מ סי' צ"ו ס"ק כ"ג), אכן, צודק בעל הסחורה, שכן, הסחורה משועבדת לבעליה עד שהוא יקבל את תמורתה, וממילא הוא קודם לאחרים. אולם, החיד"א (שו"ת "חיים שאל" ח"א סי' ע"ד) מביא פוסקים רבים החולקים על דעת הב"ח וסוברים, כי לאחר שמכר את סחורתו, והסכים שהסוחר התחייב לו נרשם כחוב בין יתר חובותיו, אין לו כל קשר עם סחורתו, והרי הוא כשאר בעלי החובות.

דין נוסף מבואר בסוגייתנו, כי אם אחד מבעלי החובות קדם וגבה את חובו שלא כדין, מוציאים ממנו את הממון שגבה, ומחלקים אותו כדין התורה. אלא, שכתב ה"שולחן ערוך" (ח"מ סי' ק"ד סעי' א'), שהלכה זו אינה אלא לגבי קרקעות, אך אם הוא גבה מטלטלין מהלווה, אין מוציאים אותם מידו [שכן, שעבוד המטלטלין לחוב בעליהם, אינו תקף כאשר הם אינם בידו].

כשמושל מצרים גבה חובות בכח הזרוע: יהודי בגדדי ביקש להסתמך על הלכה זו, כאשר הוא ואחדים מחבריו הלכו ממון רב ליהודי מצרי, שבושש להחזיר להם את הכסף. אותו מלווה, שחשש להפסיד את כספו, שלח שליח אל מושל מצרים, והלה גבה את סכום ההלוואה מהלווה בכח הזרוע. כאשר נודע הדבר לשאר המלווים, הם טענו שהוא נהג שלא כהוגן, שהרי הממון שביד הלווה צריך להתחלק ביניהם כדין התורה. אולם, היהודי הבגדדי טען, כי מאחר שהוא כבר תפס את הממון, אין מוציאים אותו מידו. במקרה זה, הצדיק בעל ה"צדקה ומשפט" (ח"מ סי' ח') את שאר המלווים, מאחר שהמלווה נהג שלא כדין בכך שפנה אל המושל המצרי שנהג על פי דיני "ערכאות" ולא על פי דין תורה, וממילא ההלכה היהודית אינה מכירה בתפיסה, ועל כן יש לחלק את הממון בין כל המלווים.

דף לד/ב שבח נבילה איכא בינייהו

גרימת נזק לאוסף מטבעות עתיקים

כפי שלמדנו בסוגייתנו, המזיק אינו חייב להביא לניזק חפץ חדש, אלא עליו להשלים את ההפסד שנגרם לו על ידי תשלום ההפרש שבין מצבו כיום לאחר שניזוק לבין מצבו רגע לפני כן. חישוב סכום הנזק נקבע בהתאם לשווי החפץ בשעת הנזק, ולא כפי שווי בשעת התביעה. אולם, שונה הדין לגבי אדם שהתחייב לשלם בגין שורו שהרג שור אחר, ובמקרה זה, אם הנבלה השביחה, כגון, שמחיר בשר הנבלות עלה, חולקים המזיק והניזק ברווח זה. לפיכך, אם השור החי היה שווה 1000 ש"ח והנבלה שווה 100 ש"ח בלבד, וכעת האמיר מחירה והיא שווה 200 ש"ח, חיובו של המזיק פוחת בחמישים ש"ח, שהם מחצית העליה בשווי הנבלה. הסמ"ע (סי' ת"ג ס"ק ג') מבאר, שהתורה חסה על האדם שלא הוא הזיק אלא שורו ועל כן היא שיתפה אותו ברווחי הנבלה.

דין זה, שהמזיק מרוויח מן העליה בשווי החפץ הניזוק אינו אלא כאשר ערכו של החפץ הניזוק עצמו האמיר. אולם, אם בעקבות ההיזק נגרם לבעל החפץ רווח עקיף, אין מתחשבים ברווח זה בעת עריכת שומת הנזק, כפי שיבואר במקרה

המשך מעמוד הבא

מתפקד כרגיל, כפי שראית, אני עדיין נתון במשמרת כדי לבדוק שחלילה לא נפגעה מערכת חיונית כל שהוא. נפרדנו", סיפר ראש הישיבה, "ואת הלקח ששאבתי מאותו חייל, אני רוצה לפרוש בפניכם".

פעמים רבות קראתי את דברי הרמח"ל האומר כי בלימוד התורה ישנה דרגה שבה הלומד מרגיש את עצמו כאנשי הצבא במערכותיהם. תמיד, ידעתי ושיננתי משפט זה, אך כאשר נתקלתי באותו "חייל עיף" כפי שהוא הגדיר את עצמו, הבנתי את פשר הדברים. על היהודי לחוש, כי לימוד התורה, הוא המשימה הראשונה במעלה העומדת בפניו, וכך הוא יוכל להתמיד בלימודו למרות הקשיים והטרדות העלולים לצוץ בדרכו.

האמת, כי במידה זו ניתן גם להבחין לא פעם בשיעורי הדף היומי. כאשר אל השיעור מצטרף יהודי העמל קשות לפרנסתו במשך שעות היום, ולפנות ערב בסיום עבודתו המפרכת, טרם יסור אל ביתו כדי לחפץ את עצמותיו, הרי הוא פוסע אל בית המדרש, כשבגדי מלאכתו עדיין עליו, מתיישב ליד השולחן, פותח את הגמרא בידיו המיובלות ובעיניים רעונות ומשתוקקות הוא לומד את הגמרא, שומע את דברי מגיד השיעור ומתמלא חיות.

אותו יהודי, כאשר הוא מתגבר על הלאות שאופפת אותו ועל העייפות שמתפקדה לעצום את עיניו, זוכה לכך כי כל עמלו וטרחתו מצטרפים גם הם לשכר הרב שהוא צובר לזכותו.

לומדי הדף היומי, המוסרים את נפשם בקביעות במשך ימים, חודשים ושנים, ללמוד דף אחר דף, פרק אחר פרק ומסכת אחר מסכת, וודאי שהזכות הגדולה הנגרמת מלימודם, נוקפת לזכות לעם ישראל. יהי רצון שזוכה בזכות לימוד התורה הקדושה לביתא משיח צדקנו, אמן.

בברכת התורה

הערוך

דברי חכמים

דף ל"א האי מאן דבעי למהוי חסידא **תפילת שמונה עשרה כשיעור מוסר** כאשר אנו עומדים בתפילה לפני בורא עולם, אומר רבי יונתן אייבשיץ, באפשרותו להשכיל וללמוד מכך דרך חיים. הא כיצד? רבי יונתן אייבשיץ בספרו "יערות דבש" (דרוש ג'), מרחיב ומבאר את דבריו, ומפני מתיקות וחשיבותם, הרי הם לפנינו.

מגן אברהם: מן הברכה הראשונה בה אנו משבחים את הקב"ה על היותו גומל חסדים וזוכר חסדי אבות, עלינו ללמוד להיות בעצמנו גומלי חסדים וללכת בדרכי אבותינו.

מחיה חתמים: גם במילות הברכה השניה: "ורופא חולים ומתיר אסורים", טמונים דרכי הנהגה שגם אנו מצויים ברפואת החולים ובהתרת האסורים.

אתה קדוש: מברכת אתה קדוש, בה אנו מחללים את קדושתך של הקב"ה, יכול המתפלל לשאוב חיזוק להלך בדרכי הקדושה ולקדש את עצמו.

אתה חונן: מברכה זו, בה אנו מתפללים לקב"ה שיחוננו בביתו, יבין המתפלל, כי עליו גם להשתדל ולהחכים אחרים בתורה.

השיבנו אבינו: "השיבנו אבינו לתורתך וקרבת מלכנו לעבודתך" אנו אומרים בתפילה זו. וכך גם אנו מצויים לקרב את הרחוקים לאבינו שבשמים.

סלח לנו: כשם שאנו מבקשים מהקב"ה שיסלח לנו על חטאינו, כך גם על האדם לסלוח למצעריו ולמקניטיו.

ראה נא בעניינו: גם האדם ישתדל ככל יכולתו לגאול את האחרים מצרותיהם ומכבליהם.

רפאנו ה': בברכה זו אנו מתפללים שהקב"ה יגאל את החולים ממחלתם, ואילו עלינו מוטל לבקר את החולים ולהשתדל ברפואתם.

ברך עליו: כפי שאנו מבקשים שהקב"ה המשך מעמוד הבא

המשך מעמוד קודם
שלהלן.

שתי לירות סטרלינג נדירות: שאלה מעניינת ביותר אירעה בירושלים לפני כיוכל שנים. אספן מטבעות עתיקים החזיק בביתו שני מטבעות לירה סטרלינג ישנים מסידרה נדירה ביותר, אשר שווי כל אחת מהן הוערך במאות ל"י. והנה, יום אחד ניגש אדם לאוסף המטבעות, נטל לידי לירה סטרלינג אחת ושחק אותה עד דק. כמובן, שהאספן תבעו על הנזק שנגרם לו, אך בפי המזיק היתה טענה מעניינת. לדבריו, בו ברגע שהוא השחית את המטבע, עלה ערכה של רעוטה, מאחר שאובדן חברתה הפכה לנדירה ביותר, וממילא אין הוא חייב להשלים לו מאומה, שהרי גם לא החסיר מאומה ממנו, כי בתחילה היו בידי של האספן שני המטבעות שהיו שוות ארבע מאות ל"י, וגם כעת נותרו בידי ארבע מאות ל"י, שהרי זהו שוויה של המטבע שנותרה בודדה, "ומה לך כי תלין", טען המזיק בתמימות. בעל ה"אור לציון" (ח"א ח"מ סי' י"א) השיב, כי מלבד המבואר בסוגייתנו, שהמזיק משתתף ברווחים כתוצאה מעליית ערך הנבילה רק כאשר שורו הזיק אך לא בנזק שנגרם ישירות על ידי "אדם המזיק", הרי גם בשור המזיק אין בעליו זוכה להשתתף ברווחים אלא רק אם מחירה של הנבילה עצמה האמיר. אבל אם נוצרו רווחים עקיפים מנזקו של השור המזיק, אין בעליו זוכה לקבל חלק בהם. ולפיכך, מאחר שבמקרה של המטבעות, עליית ערך המטבע הנותרת נחשבת כרווח עקיף, ודאי שהמזיק חייב לשלם את ערכה של המטבע שהשחית.

דף לוב אנו יד עניים אנו

האם ניתן להתיר נדר של צדקה?

על פי דין תורה, חוב הניתן לגביה בשלהי שנת השמיטה, הרי הוא פוקע, ואין המלווה רשאי לתובעו, ואף אם הלווה חפץ לפורעו, מצווה על המלווה לומר "משמט אני" את החוב. אולם, פסק ה"שולחן ערוך" (ח"מ סי' ס"ז סעי' כ"ח), כי "מי שחייב לקופת הצדקה, אינו משמט". כלומר, אדם שלווה מעות מקופת צדקה, אין חובו נשמט. מקור הלכה זו מדברי סוגייתנו, בה מבואר, שבית הדין נחשב כידם של היתומים והעניים (עיי' רשב"א), וממילא, מאחר שהחוב נזקף לטובת בית הדין, הוא אינו נשמט, כפי שאין פוקע חובו של אדם שעושה פרוזבול, מאחר שהלווה חייב את המעות לבית הדין ולא למלווה.

תחבולתו של תובע חכם: בהלכה זו, שחוב של בית דין אינו נשמט, השתמש תובע ממולח, שתבע את רעהו לדין. הנתבע אמר, כי הוא מודה בחוב זה, אך אין הוא מוכן להתעסק עם התובע, ועל כן הוא ימסור את כספי התביעה לבית הדין, והם יעבירו אותם לתובע. והנה, חלפה עברה לה שנת השמיטה, והנתבע שטרם שילם את חובו, טען שהחוב פקע, ככל חוב שפוקע בשמיטה. אולם, בית הדין הכריע, שמאחר שהנתבע אמר שהוא ישלם את החוב דרך בית הדין, הרי בית הדין משמש כידו של התובע, ושוב אין החוב נשמט (פס"ד י-ם דיני ממונות וביורורי יהדות ג' פס"ד עמ' י"ט).

לא זו בלבד שאדם שחייב ממון לקופת צדקה אין חובו נשמט, אלא לדעת הרשב"א (שו"ת ח"א סי' תרנ"ו), אף אדם שנדר ממון לקופת צדקה, והשליש את הכסף לידי שליש שיתננו לקופת הצדקה, אינו יכול להשאל על נדרו, למרות שגבאי הצדקה עדיין לא זכה בכסף [ועיי' ערוך השולחן יו"ד סי' רנ"ח סעי' כ"ב שכן העיקר להלכה].

הגאון בעל "נודע ביהודה" (מהדו"ת יו"ד סי' קנ"ד) מבאר את דברי הרשב"א בסברה נפלאה. לכאורה, יש להבין, מדוע כאשר אדם מופיע לפני חכם ומבקש להתיר לו את נדרו, החכם מאמין לנדר, שאם היה יודע שהמצב ישתנה הוא לא היה נודר, הרי יתכן שהנודר משקר. אולם, מאחר שאין לחשוד באדם שהוא משקר, החכם מאמין לנדר ומתיר לו את נדרו.

מעתה, כאשר נתבונן, האם השליש, שבידי הופקדו המעות לצדקה, רשאי להאמין לנודר כי חלה טעות כל שהיא בנדרו, נמצא, כי מאחר שאם הוא יאמין לנודר הוא יגרום בכך נזק לעניים שהיו אמורים לקבל את הכסף, הוא אינו רשאי להאמין לו ועליו להשאיר את הכסף בידי, וממילא, אין נדרו של הנודר יכול לבוא לידי התרה.

יברך אותנו בכל הברכות הטובות, כך על האדם להווייל מכספו לטובת הזולת.

תקע בשופר: מתפילה זו על האדם להתעורר להתחזק ולהתעלות, עד שמצידו לא תהייה מניעת לביאת משיח צדקנו.

השיבה שופטנו: עליו להסכים ולציית לקול מורי הדרך והדיינים, שהרי אנו מתחננים "השיבה שופטנו כבראשונה".

ולמלשינים אל תהי תקוה: כאשר אנו מתפללים תפילה זו, יש לנו לזכור ולהזכיר, כי יש להתרחק מבעלי לשון הרע.

על הצדיקים: בתפילה זו אנו מזכירים את הצדיקים והחסידים ומבקשים שיהא חלקנו עמם. אם כן, ודאי שיש לאדם לכבד את הצדיקים ולהתקרב אליהם.

ליושלים עירך ברחמים תשוב: אנו מתפללים לבניין ארץ ישראל ועל ירושלים עיר הקודש והמקדש שתבנה במהרה בימינו, ואנו צריכים להשתדל למען יושביה ואף להתאמץ לגור בה.

את צמח דוד: יש לאדם לצפות לביאת המשיח בכל יום שיבוא.

שמע קולנו: כפי שבתפילה זו המתפלל מבקש שהקב"ה ישמע את קולו, כך עליו לזכור, כי כאשר יהודי מבקש ממנו דבר מה ויש ביכולתו להענות בחיוב לבקשתו, אל ישיבוהו, חלילה, ריקם.

מודים אנחנו לך: לעולם יזכור האדם, כי הטובות הבאות עליו אינן דרך הטבע, כי אם הכל מאיתו יתברך.

שים שלום: אנו מבקשים מהקב"ה שישלם שלום עלינו ועל כל עמו ישראל, ודאי שיש לנו בעצמנו לבקש שלום ולרדוף שלום.

בעל "בין יהודים" (בסוגיותנו) מבאר את דברי רבי יונתן אייבשיץ, ואומר, כי לפיהם ניתן לפרש את דברי הגמרא בסוגייתנו האומרת שהרצאה להשתלם במידת החסידות יקיים "מילי דברכות". שכן, כאשר נתבונן במילים אלו, נמצא כי ניתן גם לפרשם, שהמתפלל יקיים את מילות התפילה אותן הוא אומר.

כתובת המערכת

רחוב חתם סופר 3 בני ברק ת.ד. 471
טל. 03-6160657 פקס. 03-5780243

מחלקת מנויים

המעוניינים להצטרף למנויי "מאורות הדף היומי" בעברית או באנגלית

בדואר: נא לפנות לטל. 03-616-06-57

בדואר אלקטרוני: נא לפנות

dafyomi@hadaf-hayomi.com

פקס: נא לפנות לפקס 03-574-82-72

המעוניינים להשתתף בהוצאת הגליון לאור להנצחת יקיריהם ולעילוי נשמתם, נא לפנות

03-616-06-57

מספרות הפצה בחו"ל

מנצ'סטר: הר"ר מנחם אדלר 7088575-44-161

לונדון: הר"ר יחזקאל אברט 84551997-020

פלגות: הר"ר יעקב סנדרוביץ 0475-263759

צפת: הר"ר יהודה בוכינר 333-88140301

ארה"ב ניו ג'רסי: הר"ר אייזיק פרי 201-871-5850

לוס אנג'לס: הר"ר שמואל לוינגר 818-5098880

מונטריאל: הר"ר שמואל צבי לקס 514-2744160

בארצות הברית

ניתן לקבל את הגליון "מאורות הדף היומי" בעברית או באנגלית מידי שבוע בדואר

לפרטים נא לפנות לטל. 718-972-5756

לעילוי נשמת

מרת **שושנה פסטרנק** ע"ה

בת ר' ישראל ז"ל נלב"ע כ"ט תמוז תשס"א

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **יצחק דוד פריסט** ז"ל

ב"ר בצלאל נלב"ע ה' אלול תשנ"ו

ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת

מרת **נחמה ליבא בטלמן**

ע"ה ב"ר אברהם שמואל מנא ז"ל

נלב"ע ז' אלול תשנ"ט

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לרפואת

אהרון בן טובה

לעילוי נשמת

הילד **ניק וחכים**

אלחנן קויפמן

ז"ל

בן הרב ישראל יבדלחט"א

ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת

הר"ר

ראובן גומבו

ז"ל ב"ר צבי ז"ל

וזוג מרת **פראדל**

גיטל ע"ה

ב"ר שמואל ז"ל

ת.נ.צ.ב.ה.

15 ש"ח בלבד לחודש והגליון בביתך כל שבוע חייג עכשיו למוקד הדף היומי 03-616-06-57